

SENKE

Kada sam 1971. godine putovao u Indiju, i svratio u Beograd da uzmem avionsku kartu, sreo sam na ulici Ileanu Čura, profesora engleskog jezika, čija se pojava uveliko uklopila u težnju trenutka. Ili bolje rečeno, u težnju trenutka deset godina ranijeg, kada sam se takođe spremao u Indiju.

Tada, u tom za deset godina ranijem trenutku, prijavio sam se bio na konkurs za lektora srpskohrvatskog jezika u Nju Delhiju, objavljen u novinama, pa me je nakon izvesnog čekanja konkursna komisija obavestila da sam izabran, u konkurenciji sa jednim jedinim protivkandidatom, izvesnim Ilićem, koji je izgleda dobio slabije preporuke ili možda nije pružio dokaza o znanju engleskog jezika, koji je za lektorsku nastavu u Indiji bio neophodan. Ja sam pak bio diplomirani anglista, a dobio sam i preporuku svog profesora dr Borivoja Nedića.

Pa ipak, nisam otišao za lektora u Nju Delhi. Kada sam se već uveliko spremao za put, dao ostavku na uredničko mesto koje sam u Matici srpskoj zauzimao, pošao sa porodicom na zajedničko letovanje pred razdvajanje koje je imalo da potraje dugo, budući da ni ženu ni sina nisam nameravao da pove-

dem u vrući Nju Delhi na tanku lektorsku platu, i kada smo se s letovanja već vratili a meni još uvek nije stigao poziv ili obaveštenje o kretanju na put, zbog čega sam pozvao Ministarstvo za obrazovanje u Beogradu, dobio sam odgovor da se jugoslovenska ambasada u Nju Delhiju nije složila sa mojim postavljenjem, nego je za lektora odredila sarajevskog književnika Vitomira Lukića koji se već inače nalazio u Nju Delhiju na postdiplomskim studijama. Pokorio sam se, kao što mi je običaj u sličnim prilikama-neprilikama, rekao u Matici da se vraćam na dužnost, u porodici da ostajem u njenom okrilju, a onda su najednom zazvrjali telefoni oko mene i iz Ministarstva mi je javljeno da ipak ostajem kandidat za traženo mesto, pošto se Vitomir Lukić, zbog iznenadne smrti svoje matere, vraća u zemlju. Ali sad već ja nisam hteo da idem u Indiju, jer sam u međuvremenu pristao da otputujem u Sjedinjene Države na dva meseca. Na to su me iz Ministarstva zamolili da im preporučim nekog ko bi mogao otići na sada prazno mesto, i ja sam se setio i imenovao im dr Ileanu Čura, beogradsku anglistkinju rodnom iz Novog Sada, koja, budući neudata, nije imala neotklonjivih obaveza u zemlji, a znao sam je kao preduzimljivu, pustolovini sklonu osobu. Ona je zbilja i pristala da ode u Indiju, pa je i otputovala na vreme, provela onde dva mandata i vratila se u Beograd kao zainteresovan proučavalac, tumač i prevodilac indijskih književnosti, što bih i ja verovatno bio postao da sam otišao za lektora i proveo u Indiji četiri godine kao ona.

Kada sam je u Beogradu sreo – a velim, deset godina posle naše lektorske veze – ona je još uvek nosila haljinu skrojenu na indijski način, dvodelnu sa suknjom omotanom oko bedara i širokom maramom oko ramena, a ispoljila je i onaj pustolovni duh koji sam u nje nekad bio naslutio. Naime,

čuvši da idem onamo kud sam nju jednom takoreći poslao, preporučila mi je da prilikom kupovine avionske karte za-tražim onu sa najviše prekida, jer karta obavezuje kompaniju – Air India – da snosi troškove za nužna usputna zadržavanja putnika, što će mi omogućiti da skoro besplatno vidim i neke gradove koje inače nikad ne bih. I otpratila me je u agenciju, koja nije bila daleko od mesta na ulici gde smo se slučajno sreli, i onde umesto mene progovorila o mojoj želji koju je uspela u međuvremenu da u mene presadi, tako da sam na-pustio tu kancelariju na prvom spratu poslovne palate noseći sobom – u pratnji Ileana Čura avionsku kartu iz Beograda za Nju Delhi preko Rima i Bejruta, a povratnu iz Bombaja za Beograd preko Kaira.

Zahvaljujući tim kartama dospeo sam u Rim, Bejrut i Kairo, a iz Kaira, pošto je let odatle za Beograd bio određen na pet dana docnije, uspeo sam da posetim i Aleksandriju.

Ona je na mene ostavila tri različita utiska. Jedan, veličanstva i moći, sugerisan visokim zgradama u ružičastom kamenu koje su se pružale duž čitavog pristaništa i obale, sučeljavajući se sa širokim, ravnim, zatalasanim i zapenušanim morem. Drugi utisak, luksuza i imitacije, ali uspešne, nadmoćne, imao sam krećući se duž Ulice mira (Rue de la Paix) koja je, kao i ona istog imena u Parizu, izlagala prolaznicima, kupcima oba pola, koji su odevanjem i držanjem odavali pripadnost višem i bogatijem staležu, izloge trgovina prepune prekrasne, odabrane, iz najboljih evropskih i američkih izvora dopremljene robe, odeće, nameštaja, ukrasa, kućnih potreština, kao i zasvođene, senovite ulaze u hotele, restorane i kafane primamljivih naziva i bogatih, na trotoare isturenih jelovnika. Najzad, tu je bio preostali deo grada, gde je živela većina stanovništva, uske i gdegde krivudave ulice odmah iza

ispršenih kejova, olupanih zidova, prljavih razjapljenih ulaza, polomljenih prozorskih kapaka o koje je, preko mlohavih kanapa, bilo rasprostrto oprano šareno rublje, s gomilama otpadaka bačenih pred noge mnoštva koje se tuda kretalo užurbano ili dokono, zabrinuto ili ravnodušno, za svojim potrebama i obavezama.

U takvoj jednoj domorodačkoj ulici naišao sam i na kafanu koja je sva bila rastvorena gledanju, jer je pred sobom imala samo stakleni zid koji je sad, zbog vrućine, bio dopola i uklonjen. Prostor kafane, desetak metara širok i upola manje dubok, bio je načičkan stolovima i stolicama, koje su opseli i na koje su zaseli gosti, Arapi u kaftanima do peta, s nargilama primaknutim ustima kojim su oblaporno izvlačili duvanski dim što se stvarao u okruglim ognjištima. Lica su bila tamna, sem jednog jedinog, s levog kraja, pored zida, koje je bilo belo, s plavim očima iznad jabučica, s riđastom kosom povrh čela. Oči su gledale u rastvorenu knjigu koja je stajala strmo iznad stola, poduprta belim, punim šakama čoveka bele kože. Nisam joj video naslov ni ime pisca, ali sam, po suroj boji korica i crtežu ugraviranom pri njihovom dnu, poznao izdanje „Albin Michela“ iz čije sam istovetne serije i ja imao u svojoj biblioteci, kod kuće, u Novom Sadu, nekoliko svezaka.

Prošao sam ispred kafane posle kratkog zastanka i nisam joj se više vraćao – nisam ni imao vremena za vraćanje, jer sam za razgledanje Aleksandrije predvideo samo taj jedan dan, uveče me je voz imao odneti u Kairo, gde me je čekala hotelska soba. Ali prizor te kafane, s onim nemim, u svoje sisaljke zagledanim tamnopusitim domorocima i jedinim usamljenim čitačem ostao je urezan u meni. Zbog čitača. Ko je on bio? Francuz koji se tu naselio privučen povoljnim zaposlenjem, zaradom? Ili potomak doseljenika koji je, suprotno

ostalim članovima svoje porodice i većini sugrađana istog porekla, ostao da živi u Egiptu i pošto je kolonijalnu, belacku vlast smenila domaća? Ili stranac na proputovanju kao ja, možda Englez, Nemač, koji je nabavio francusku knjigu pa uzeo da je iščitava? Ali zašto u kafani, pred očima tih pušenjem opčinjenih Afrikanaca kojima je njegovo zanimanje, pa još pokazano na mestu gde se svi predaju uživanju u mirišljivom dimu, moralo izgledati neobično, groteskno?

Ali šta ako je živio u Aleksandriji stalno? Zar je trebalo da se liši jedinog javnog mesta gde je mogao da se viđa sa ljudima slične dobi i sličnog staleža i, okružen njima, zar je trebalo da se odriče onog što je njega, isključivo njega među njima, zanimalo tu gde su oni samo pili kafu ili čaj, pušili i, možda, igrali domine ili šah? Sećajući ga se, na mahove, činilo mi se da je i on imao na sebi kaftan, i to taman, kao i tamnu kapicu, što je odavalo da nije prolaznik, već da je pripremljen na dug, valjda stalan život tu gde sam ga ugledao.

Setio sam se sebe na ulicama i na klupama u parkovima Novog Sada sa sličnim predmetom među razmaknutim šakama. Godinama i decenijama nosio sam iz Biblioteke Matice srpske koja je srećom pretplaćivala i veliki broj stranih književnih časopisa i listova, primerke „Nouvelle Revue Française“, „Monata“, „Times Literary Supplementa“, „Encounter“, „Kortárs“, „Novij mira“, delujući, bez sumnje, s tim pregrštima svezaka koje su na naslovnim stranicama isticale sve same napadno tuđinske natpise, i sam tuđinski, pa i napadno. Kod kuće ili leti u parku, na plaži, ja bih sve to pročitao, pa vraćao u biblioteku, gde sam za svaki primerak bio zadužen. Jedno vreme pisao sam i hroniku o tim časopisima za novosadski mesečnik „Letopis Matice srpske“, pa je to moje prosecanje grada sa stranim štampanim stvarima pod rukom nosilo pe-

čat predstavljanja, javne izjave, kao isticanje zastave na krmi broda dok prolazi niz reku kroz strane zemlje ili kao blesak grba na plaštu viteza što promiče ka polju na kom je zakazan turnir. Izložiti se sa svojom strašću sred mnoštva koje nju ne deli slično je, zaista, izazovu na borbu na život i smrt, u kojoj ako se ne pogine, obraz ostaje meta sumnji, čuđenja, a u budućnosti, u sećanju onih koji su ga videli, nešto neobjašnjeno i neobjašnjivo kao u meni ono beloputo lice uneto u rasklopljenu francusku knjigu među samim pušačima nargila.

SADRŽAJ

Predgovor (Jovan Popov)	
Tišmin jučerašnji svet	5
Zaseda	15
Najbolja sa golubovima	23
Hrabrost kukavice	31
Plač u noći	38
U tuđoj kući	44
Lepi život	54
Senke	61
Davljenje	67
Dvojniki	77
Bora i Vera	84
Izbleдела slika u pozlaćenom ramu	90
Ambasadori i oni oko njih	97
Salto	105
Niška epizoda	111
Španac koji je voleo Rusiju	118
Blagodati leta	123
Češka pouka u finskim brdima	128

Pošiljka iz Nemačke	134
Obračun u mirno doba	143
Računica	150
Događaj iz racije	156
Dva pisca traže domaćina	162
Kuća na uzvišici	168
Riba	177